

oude kunst en moderne techniek

• door w. meijer

frans hals maakt kennis met julius röntgen

Mensen hebben elkaar nodig in de wereld, meer dan ze zich wel bewust zijn.

Nu zijn er, die dit steeds gaarne zullen toegeven; er zijn ook levensterreinen, waar deze waarheid zo duidelijk voor zichzelf spreekt, dat ze bij uitzondering op tegenspraak zal stuiten.

De bakker moet het hebben van den slager en de slager van den bakker. Ze twisten daar niet over. De handel is afhankelijk van bodembouw en industrie, de stedeling veelal van de welvaart van den buitenman. Hier wrijft het soms al een keer.

Maar wanneer denkt de zakenman, die japonstoffen of tapijten, meubels of behandsels, Delfts blauw of Leerdams glas verkoopt er aan, dat hij terdege met den kunstenaar heeft te maken, die voor al deze artikelen patronen tekende of modellen ontwierp? Niet onmogelijk behoort hij tot de „gezonde“ mensen, die aan alle kunst een broertje dood hebben en die kunstenaars identiek stellen met leeglopers.

En omgekeerd, de kunstenaar, wat lacht hij maar niet al te vaak nog om den koopman, den mens, naar hij generaliserend meent, die geen andere waarden kent dan van het geld in winkella, kassa of safe.

Wanneer hij echter het geld beurt voor zijn schilderijen, het honorarium voor zijn manuscript, dan verflauwt even de grens der scheiding; en als hij nadenkt moet hij verstaan, hoe het er treurig met hem zou voorstaan, wanneer daar in de wereld geen zakenmensen waren, mensen vol ondernemingsgeest, die de produkten van hun kunnen op de markt gaan brengen.

Zelis wetenschap en kunst in hun volstrekte vormen hebben vaak moeite de resultaten ten volle te waarderen, die haar beoefenaars na hard zwoegen bereikten.

Toch, zij allen hebben elkaar nodig. Het leven, hoe gedeeld ook veelal, vertoont toch nog in hoofdrekken de kenmerken van één groot organisme.

In het boekje „Jozef Israëls en de kunsthandel“ wordt verteld, hoe deze schilder zich wel degelijk afhankelijk wist van den kunstkennenden handelman. Niet alleen

voor de verkoop van zijn werken, maar ook voor het opsporen en signaleren van vervalsingen ervan.

Zo gebeurde het, dat men een stuk in handen kreeg dat een zeer getrouwe copie bleek te zijn van een van Israëls' schilderstukken. Een vervalsing dus. Israëls zou hier het laatste woord natuurlijk kunnen spreken. Wie beter dan hij? Zijn oordeel luidde: 't Is een origineel stuk. 't Is van mij. Neen — zei de kunsthandel, u vergist zich. 't Is een vervalsing, we zullen het u bewijzen. Het originele stuk is verkocht. Het hangt daar en daar.

De schilder moest toegeven.

Het omgekeerde gebeurde ook. Israëls kreeg een stuk onder ogen, waar zijn naam onder stond. „'t Is een vervalsing,“ zei de meester. „Neen — zei de kunsthandel — 't is uw werk. We zullen het u bewijzen.“

Het bewijs was overtuigend. „Dan is 't een slecht stuk geweest,“ biechtte Israëls.

Interessanter en ingewikkelder dan deze verhouding tussen kunstenaar en zakenman is die van kunst en wetenschap in een tamelijk recent geval, waarover het Engelse tijdschrift „A Journal of the Artis“ bijzonderheden verstrekt.

In 1916 kreeg de „National Gallery“ van Schotland te Edinburg een schilderij cadeau met het monogram van Frans Hals. Dat hield echter nog niet in, dat het stuk zonder meer aan Frans Hals kon worden toegeschreven. De ervaren kunstkenner twijfelde. Wel deed de brede, forse penseelstreek direkt aan den Haarlemsen meester denken en ook de hele houding en de levendigheid aan het geschilderde model was wel à la Frans Hals, maar er waren toch ook ernstige bedenkingen. In de eerste plaats juist het monogram. Zo signeerde Hals eigenlijk niet. Daarbij kwam, dat onder meer de karmijn-rode kleur van de muts (zie eerste illustratie) niet thuis hoorde op het palet van dezen schilder (hier blijkt uit een klein trekje, welk een scherpe speurzinnige kunstkenner heeft).

In de officiële catalogi van de werken van Hals kwam het stuk dan ook niet voor.

Dr. de Wild, zoon van den bekenden Haag-
sen schilderijenrestaurateur kreeg op-
dracht, zich op de hoogte te stellen van de
toestand der Hollandse schilderijen in ge-
noemd museum. Toen hij het stuk met de
signatuur van Frans Hals onder de loupe
nam, kreeg hij sterk de indruk, dat som-
mige gedeelten later waren overgeschild-
erd en waarschijnlijk veranderd.

Op verzoek werd nu een X-straling toege-
past. De resultaten waren boven verwach-
ting. De Röntgen-foto wees uit, dat de muts
van een latere datum moest zijn, een over-
schildering dus, en verder, dat er ook in de
omgeving van het wijnglas iets niet in de
haak was. Het monogram was in orde.

Men stond nu dus voor een restauratie,
waarvan de resultaten met spanning wer-
den tegemoet gezien.

Maar het geval werd gecompliceerder.

Dr. Schneider, assistent van het Haags mu-
seum, attendeerde Dr. de Wild op het be-
staan van een gravure van Van der Velde,
tijdgenoot van Frans Hals. De gravure ver-
toonde hetzelfde model, denzelfden man in
dezelfde houding. Alleen: de man had geen
muts op en in plaats van een wijnglas had
hij een ezelskinnebak in de rechterhand.

Men gaat over tot restauratie.

Muts en wijnglas verdwijnen, haardos en
ezelsbot komen voor de dag. Schilderij en
gravure vertonen geen verschillen meer.
De laatste is dus waarschijnlijk een copie
geweest van Frans Hals' schilderij en ver-
vaardigd vóór de overschildering.

Een aardige bijkomstigheid was, dat men
nu ook de naam wist van den man met het
eigenaardige voorwerp in zijn vuist. Die
naam kwam namelijk voor in een rijmpje
onder de gravure van Van der Velde.
't Was een bekende kwant uit Hals' omge-
ving te Haarlem en het kinnebak werd ge-
bruikt bij een tamelijk ruw spel van die tijd.
Tot zover het tijdschriftartikel.

Niet onmogelijk heeft een latere koper van
het stuk genoemd spel niet gekend en heeft
hij iemand opdracht gegeven, er een wijn-
glas voor in de plaats te schilderen, me-
nend, dat dit beter paste in 't geheel. Ten
volle gelukt is het in elk geval niet; men
lette er maar eens op, hoe onhandig de
man het glas met de vuist omklemd heeft.
We meenden, dat een en ander belang-
wekkend genoeg was, om door te geven.
Het demonstreert meteen duidelijk, wat we
in het begin van dit artikel betoogden.

Voor de restauratie.

Na de restauratie.

